

| THOMAS LYNGBY, MATHIAS STII KUSK MALMBORG & JAKOB ØRNBJERG (RED.): *1600-årenes kultur og mentalitet* (Studier fra Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, bind 2), Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg 2020, 139 s., 249 kr.

I 2012 holdt Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg et symposium om 1600-tallets kultur og mentalitet. De fire artikler i den foreliggende antologi tager udgangspunkt i papers fra symposiet.

I den første artikel, *Øyne som ild og egg: 1600-tallets reisebeskrivelser mellom makt og mirakler*, diskuterer Erling Sandmo omtalen af mærkelige væsener i tidens rejsebeskrivelser. Overskriften refererer til beretningen om øjnene på en 1 meter lang frø, der holdtes lænket i et fransk klosterkøkken sammen med en „firfoting“, hvad det så ellers var, og som levede af køkkenaffald. Sandmo nævner, at forfatterne til rejsebeskrivelserne ville have reageret på, hvis deres omtale af monstre m.m. var blevet opfattet som usande.

Tidens rejseberetninger nævner ofte mærkelige ting, og omtalen af monstre kunne have et underholdnings- og sensationsformål. Mange rejseberetninger rummer ukritiske gengivelser af utrolige fortællinger. Sandmo fremhæver imidlertid, at man også møder uvirkelige monstre i andre sammenhæng, f.eks. på søkort. Monstre og mærkelige væsener blev opfattet som noget større og mere. Naturen var en genspejling af det guddommelige, og afvigelser herfra kunne give indblik i Guds plan (s. 21). Om der rent faktisk har eksisteret en sådan frø, fortaber sig i det uvisse, men Sandmo åbner for en række tolkningsmodeller, der sætter de utrolige fortællinger ind i mulige, meningsgivende kontekster. Det er en spændende indfaldsvinkel, der gør flere forklaringsmodeller mulige. Sandmo leverer da heller ikke en færdig forklaring, så læseren kan fundere videre.

Sammenhængene er tydeligere i Jakob Ørnbjergs bidrag, *Kender du typen? På besøg i købmandsgården i 1600-tallets Aalborg*. Som i det tv-livsstilsprogram, der refereres til, tages læseren med på en analyserende gennemgang i ålborgensiske borgmester- og rådsmandsboliger 1600-1660. Indretning, møbler, bøger, malerier, interesser m.m. benyttes til at tegne et billede af boligens ejer. Når den besøgende ledes ind i pragtbetonede stuer, er der tale om en bevidst iscenesættelse af magt og prestige. Malerier af ejeren selv og forekomsten af ikke-religiøse bøger samt eksotiske, fremmede varer afspejler udvidet horisont og verdensbillede hos eliten af borgere, der økonomisk og statusmæssigt udfordrede adelens position. Til denne udfordring hørte effekter fra jagt og storvildt, der tidligere var overklassens prærogativ. Alle indtrykkelige samles i en vurdering af en belæst, uddannet og kunstinteresseret købmandstype, der efterlignede adels- og hofkulturen, men også søg-

te at komme på højde med den, og hvor den bevidste pragtudfoldelse udtrykte politiske og økonomiske ambitioner.

Grith Lerches bidrag, *Tidens mad i hofkulturens køkkener*, fylder knap halvdelen af bogen. Den detaljerede gennemgang af madforbruget ved hoffet benyttes til at nuancere flere opfattelser. Bl.a. at der ikke var tale om en ensformig, saltet mad, men om et ret varieret sortiment af fødevarer, inklusive friske grøntsager. I undersøgelsen fokuseres der især på 1630'erne, der også omfattede det atypiske år 1634, da man holdt et stort bryllup for den udvalgte prins Christian.

Diversiteten i hofholdningens fødevarer relateres endvidere til sociale hierarkier, altså hvilke fødevarer der serveres for hvem. Skønt hofholdningen håndterede kolossale mængder fødevarer, så giver gennemgangen af instrukser for hofholdningen og af „madlogistikken“, hvor andre kunne nyde godt af overskydende mad fra tidligere serveringer, et mere nuanceret syn på en økonomisk bevidst hofholdning. Lerches undersøgelse viser, hvad det bevarede kildemateriale kan udnyttes til, men også at det på ingen måder synes udtømt.

Antologien afsluttes med Sebastian Olden-Jørgensens artikel *Københavns belejring og den svenske storm 1659: Et erindringssted for alle stænder?*, der tager afsæt i historikerne Pierre Noras og James E. Youngs teorier om erindringssteder. Opfattelsen af et erindringssted som et sted, hvor den kollektive erindring har udkrystalliseret sig (en begivenhed, en person, et kunstværk m.m.) (s. 111) problematiseres, idet der kan optræde flere (kollektive) erindringer, der endvidere kan ændres over tid. Her skal ikke refereres forskellige grupperes udnyttelse af Stormen på København som erindringssted, men at såvel kongen, gejstligheden, adelen, studenterne, som borger- og bondestanden kunne relatere sig til den. Det tilskrives, at et erindringssted kendetegnes ved fleksibilitet og foranderlighed – også over tid.

Denne lille antologi rummer fire nedslag i 1600-tallets kultur og mentalitet. Artiklerne er indbyrdes ret forskellige, men læseren får nogle interessante indblik i 1600-tallets kultur og mentalitet. En læseværdig bog, der også kan give inspiration til nye undersøgelser.

Leon Jespersen

| PALLE OVE CHRISTIANSEN: *Med skibet i kroppen. Mennesker og maritimt miljø i Det sydfynske øhav 1750-1950*, Marstal Søfartsmuseum 2020, 184 s., 170 kr.

Palle O. Christiansen er først og fremmest kendt for sine mange vægtige bidrag til det danske landbosamfunds kulturhistorie. Siden